

heid, in de koningin gesymboliseerd, liet vallen? In de eerste wereldoorlog waren in heel bezet België, al was de koning ook opperbevelhebber van de Belgische troepen die op een kleine rest van het grondgebied tegen de Duitsers vochten, de vonnissen gewezen 'in naam des konings'. Waarom week Seyss-Inquart hiervan af? Duidde dat niet op annexionistische bedoelingen? Wellicht. De *Reichskommissar* ging in elk geval niet zo ver dat hij eiste dat recht gesproken zou worden 'im Namen des Führers' – hij had een 'neutrale' formule gekozen: 'in naam van het recht'. Tenkink, secretaris-generaal van justitie, en Hooykaas, zijn raadadviseur, achtten die formule aanvaardbaar – de Hoge Raad deed na een lange discussie hetzelfde.

Wat betekende die discussie? Toch niet anders dan dat de Hoge Raad zich afgevraagd had of de bezetter *bevoegd* was, de nieuwe formule voor te schrijven; hij had, anders gezegd, Seyss-Inquarts besluit *getoetst* aan de volkenrechtelijke normen – heel begrijpelijk ook, want dat besluit richtte zich rechtstreeks en exclusief tot de rechterlijke macht waarvan de Hoge Raad de hoogste exponent was.

Lag het op de weg van de Hoge Raad, ook de nieuwe wettelijke maatregelen die door de bezetter of, met zijn machtiging, door de Nederlandse secretarissen-generaal genomen werden, aan volkenrechtelijke normen te toetsen? Had hij als hoogste rechterlijke instantie in een bezet land een *algemene* toetsingsbevoegdheid? Gezaghebbende auteurs op het gebied van het volkenrecht spraken elkaar op dit punt tegen. In de eerste wereldoorlog had de hoogste rechterlijke instantie in bezet België, het *Cour de Cassation*, in mei 1916 de uitspraak gedaan dat de Belgische rechter niet bevoegd was tot toetsing van de maatregelen van de Duitse bezetter, hoe onrechtvaardig die ook mochten zijn. Maar de Belgische rechterlijke macht had niet alles over haar kant laten gaan! In februari '18 hadden zelfs alle rechterlijke colleges hun arbeid gestaakt uit protest tegen het Duitse ingrijpen in hun sfeer.

Wij herinneren aan Schrieke's vraag en Haga's antwoord: 'Hoe zoudt u het vinden, als de taak der Nederlandse rechters door Duitse rechters werd overgenomen?' 'Laat ze hun gang gaan!' Wel, dat was in '18 in België gebeurd: er waren daar, toen de Belgische rechtspraak kwam te vervallen, Duitse rechtbanken ingesteld die de Duitse wetten toepasten en waarvoor uitsluitend Duits gesproken mocht worden; het hoger beroep was afgeschaft. Hieruit was voor de bevolking nogal wat narigheid voortgevloeid – een narigheid die gelukkig slechts negen maanden had geduurd.

Het gebeuren in België was de leden van de Hoge Raad in '40 geenszins onbekend. De meer strijdbaren onder hen verbonden daar evenwel niet de conclusie aan dat de raad dus maar alles slikken moest wat de bezetter voorschreef. Toen in juni '40 het punt aan de orde kwam van de 'verklaring